

การวิเคราะห์ดาวฤกษ์ในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ
ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487)

นางสาว นพรัตน์ ตฤณชาติวณิชย์

วิทยานิพนธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-583-466-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018983 11789505A

AN ANALYSIS OF SLOGAN AS A STATE'S IDEOLOGICAL APPARATUS
DURING
THE FIELD MARSHALL P.PIBULSONGKRAM REGIME (1938-1944)

Miss noparat Trainnachartwanich

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Mass Communication
Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-583-466-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ดาซิวินฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ
ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม(2481-2487)

โดย

นางสาวนพรัตน์ ตฤณชาติวิเศษย์

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์อวยพร พานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นันทวัน สุชาโต)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยภูมิ เรือน กิตติวัฒน์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

นพรัตน์ ทอดชาติวิเศษย์ : การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐใน
สมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม (2481-2487) (AN ANALYSIS OF SLOGAN AS A
STATE'S IDEOLOGICAL APPARATUS DURING THE FIELD MARSHALL P.
PIBULSONGKRAM REGIME (1938-1944) อ.ที่ปรึกษา : รศ.อวยพร พานิช,
110 หน้า. ISBN 974-583-466-1.

การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ ในสมัยจอมพล ป.
พิบูลสงคราม (2481-2487) มีจุดมุ่งหมายที่จะสะสมความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของรัฐกับการสร้าง
อุดมการณ์ของรัฐผ่านคำขวัญ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการนำคำขวัญไปใช้ ในการสร้างอุดมการณ์
ในอนาคต เป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างอุดมการณ์ผ่านสื่ออื่น ๆ
ในสถานการณ์ปัจจุบัน จะเน้นการศึกษาที่ผู้ส่งสาร ตัวสาร และรูปแบบการสื่อสารเป็นหลัก

ผลการวิเคราะห์พบว่า คำขวัญถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์ของรัฐเพื่อครอบงำ
ความคิดมวลชนให้เป็นไปในแนวทางที่รัฐกำหนด ด้วยการให้คำขวัญสร้างภาพความเป็นจริงและเป็นตัว
กำหนดพฤติกรรมประชาชน แต่ "อุดมการณ์ชาตินิยม" เป็นนามธรรม จึงกำหนดด้วยสัญลักษณ์รูปธรรม
"ชาติ" และ "ผู้นำ" และให้อุดมการณ์ของรัฐที่ปรากฏในคำขวัญชี้แนะวิธีการปฏิบัติตนของคนในชาติให้
มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันภายใต้การนำเสนองของรัฐ และให้คำขวัญ
ทำหน้าที่ปลุกเร้าความคิด ความรู้สึกของประชาชนให้จงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการปฏิบัติตนเพื่อชาติ และ
ด้วยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำเพื่อชาติ โดยอาศัยรูปแบบและวิธีการสื่อสารคำขวัญ เพื่อให้คำขวัญ
เป็นที่จดจำ ครั่งใจ สามารถโน้มน้าวใจประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... ศาสตราจารย์ ดร. มวลชน
สาขาวิชา..... ศาสตราจารย์ ดร. มวลชน
ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C450283 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: SLOGAN/ A STATE'S IDEOLOGICAL/

NOPARAT TRAINNACHARTWANICH : AN ANALYSIS OF SLOGAN AS A STATE'S IDEOLOGICAL APPARATUS DURING THE FIELD MARSHALL P. PIBULSONGKRAM REGIME (1938-1944). THESIS ADVISOR : ASSO PRO. UAYPORN PANICH. 110 pp. ISBN. 974-583-466-1

This study has the objective to understand the role of a state in constructing ideologies to control mass value. In the study, a state is viewed as a sender and slogans are focused as the state's ideological apparatus. Various aspects of slogans including message, presentation and persuasive strategies are comprehensively analysed.

The study supports that the slogans were exploited by the state to control mass value and behaviour, In these slogans, the abstract ideology of "nationalism" was represented by concrete symbols such as unity. Moreover, many slogans identified the way that people should accomplish the state's ideology. The repetition, attractive presentation and several persuasive strategies were effectively employed in these slogans.

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา..... การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิติ..... *Ami Gas*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Dr. Mr.*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งของ
รองศาสตราจารย์อวยพร พานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญเรือน
กิตติวัฒน์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร. นันทวัน สุชาติ ประ
ธานคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ดำเนินคำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆของการวิจัย
ด้วยดีตลอดมา

ผู้วิจัย อดิรชอบคุณ เจ้าหน้าที่แผนกนิเทศศิลป์ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี ซึ่งได้
ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ท้ายนี้ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่และน้อง ที่เป็นกำลังงานการทา
วิจัยด้วยดีเสมอมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร นพรัตน์ ตฤณชาติวิเศษ
27 ก.ย. 2536
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- ปัญหาวิจัย	5
- วัตถุประสงค์การวิจัย	5
- สมมติฐานการวิจัย	6
- ขอบเขตการวิจัย	6
- ข้อตกลงเบื้องต้น	7
- นิยามศัพท์เฉพาะ	7
- การนำเสนอข้อมูล	8
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
- แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ดาวฤกษ์ในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ ...	9
- ทฤษฎีสื่อสารเชิงบริบททางสังคม	18
- แนวคิดเรื่องการสร้างสภาวะการครอบงำของชนชั้นครอบงำ (Hegemony)	19
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	26
- ประชากรในการวิจัย	26
- การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
- วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	27
- การตรวจสอบข้อมูล	27
- การวิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำคำขวัญเป็นกลไกสร้างอุดมการณ์ของรัฐ	29
- บริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างอุดมการณ์	29
- แนวความคิดของบุคคลสำคัญที่มีผลต่อการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมในคำขวัญ	31
- แนวความคิดของหลวงวิจิตรวาทการ	32
- แนวความคิดของจอมพล ป.พิบูลสงคราม	34
- บทบาทของรัฐในการนำคำขวัญเป็นกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ	37
บทที่ 5 คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ	43
- อุดมการณ์ของรัฐที่ปรากฏในคำขวัญ	44
- คำขวัญที่นำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมแนว "ชาติ"	45
- คำขวัญที่นำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมแนว "ผู้นำ"	58
- รูปแบบและวิธีการสื่อสารคำขวัญ	
- รูปแบบคำขวัญ	64
- วิธีการสื่อสารคำขวัญ	70
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	75
เอกสารอ้างอิง	80
ภาคผนวก	83
ประวัติผู้เขียน	110